

Från skolval till valbås –

En litteraturstudie om skolans roll att fostra demokratiska medborgare via skolvalen.

From mock elections to real elections - A literature study on the role of schools in forming democratic citizens through mock elections.

Filip Morell

Handledare: Khalid Khayati

Examinator: Per-Olof Hansson

Sammanfattning

Uppsatsen är en kvalitativ litteraturstudie vars syfte är att se vad litteraturen säger om att använda skolval som pedagogisks verktyg med fokus på dess effekter på valdeltagande och allmänt politiskt deltagande. Med utgångspunkt i att de flesta gymnasieskolor i Sverige anordnar skolval i samband med de allmänna valen, därför känns det viktigt att se om skolval är ett effektivt pedagogiskt verktyg. Att sedan flera samhällskunskapslärare för det övergripande ansvaret för att anordna skolvalet, skapar en efterfrågan kring denna metod är värd tiden som skolvalet upptar. Skolverket (2025, 2.1) skriver i gymnasiets läroplans andra kapitel om skolans mål, att elever ska ha förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser. Därför behöver skolan lära elever hur man röstar i våra allmänna val och då behöver vi som även ska bygga på beprövad erfarenhet och vetenskaplig metod se om metoden skolval är en vetenskapligt bekräftad bra metod. Efter syftet och ingången så valdes tre frågeställningar som kollade på vad forskningen sa om skolval som metod för att öka valdeltagandet och för att öka allmänt demokratisk deltagande och slutligen vilka faktorer som kan hjälpa och hindra skolvalet med fokus på anordnandet.

Med skolval så menas den modell som vi har i Sverige som går ut på att man i skolan håller ett val i anslutning till allmänna val (riksdags, region, riksdag och EU), där eleverna får att rösta och skolan blir som en extra valkrets, men som ej räknas med i det allmänna valet. Ett ord som används i forskningen är "mock elections" vilket är samma sak men ett bättre beskrivande ord. Då det förklarar att skolval handlar om fiktiva eller påhittade val.

Uppsatsen fann att skolval har en tydlig effekt på att öka det demokratiska deltagandet bland eleverna. Då eleverna lär sig mer om politik och börjar diskutera politik mer efter skolval. Eleverna känner även att deras röst i valet spelar större roll efter skolvalet. Däremot så verkar effekterna på valdeltagandet var små och ens några. För att få ut alla dessa effekter krävs dock att eleverna får vara med och planera och att ungdomsförbund får möjligheten att träffa eleverna så att eleverna ser att politiker även kan vara unga som dem. Själva resultatet i skolvalet är inte det viktigaste, då många elever inte ser skolvalet som ett sätt att uttrycka sin åsikt utan som en skoluppgift. Däremot så har skolval starka möjligheter att fostra framtida demokratiska medborgare och minska distansen till politiken från eleverna.

Innehåll

1. Inledning	1
1.1. Syfte	2
1.2. Frågeställningar	2
1.3 Avgränsningar	3
2 Bakgrund	4
2.1 Fostransuppdraget	4
2.2 Skolval och mock elections	4
2.3 Ungas valdeltagande och representation	5
3. Teori	6
3.1 Distansteorin	6
3.2 Självbestämandeteorin	6
4. Metod	8
4.1 Urval	8
4.2 Källkritik	9
4.3 Typ av metod	10
4.4 Analysschema	11
5. Resultat	12
5.1 Skolval som praktisk erfarenhet	12
5.2 Autonomi, delaktighet och motivation	13
5.3 Upplevd distans	14
5.4 Begräsningar i skolvalet	15
5.5 Effekter av att använda skolval	17
6. Diskussion	19
6.1 Skolvalets begräsningar	19
6.2 Upplevd distans till politiken	20
6.3 Skolval och motivation	21
6.4 Demokratisk fostran	21
6.5 Vidare forskning	22
7. Slutsatser	23
Referenslista	24
Bilagor	26
Bilaga 1-Analyserat material	26
Bilaga 2 – Diagram 1- Vad säger artiklarna om kopplingen till att rösta i allmänna val	27
Bilaga 3 – Diagram 2- Vad säger artiklarna om kopplingen till framtida politikst deltagande	27
Bilaga 4-Forskningens medskick till dig som ska anordna ett skolval	28

1. Inledning

Uppsatsen studerar vad forskningen säger om att använda skolval som metod för att via skolan fostra demokratiska medborgare. Skolval går ut på att elever får testa på hur det är att rösta i val, med röstsedlar för olika partier, valkuvert, valbås och röstmottagare. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har ett ansvar för att utföra skolval, men det faktiska anordnandet sker av lärare och elever ute på skolorna. Idén med skolval är att elever ska få lära sig hur val går till och få testa att rösta. Det finns även djupare idéer och skolval blir även en del av skolans demokratiska fostrans uppdrag. Skolverket (2025, 2.1) skriver i gymnasiets läroplans andra kapitel om skolans mål, att elever ska ha förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser. Därför behöver skolan lära elever hur man röstar i våra allmänna val, ett uppdrag som troligen kommer att läggas på samhällsläran och som kan utföras via att anordna skolval.

Skolval är något som har anordnats i svenska skolor under lång tid, samtidigt sett att allt färre unga engagera sig politiskt och att unga nu även röstar i lägre andel. MUCF (2024, s43-44) skriver om att valdeltagandet bland unga har gått ner de senaste valen, speciellt bland unga med utländskbakgrund mellan valen 2018 och 2022, det finns nu en skillnad på 25 procentenheter i valdeltagandet bland unga beroende på om de har en svensk eller utländsk bakgrund. Skillnaden visar även på att det i Sverige finns stora skillnader över vilka som faktiskt röstar även bland unga. Då får skolan som en samlade forum ett annan vikt. MUCF (2024, s21,23) skriver att tio procent av valmanskåren är unga (18–24) men bara 2,5 procent av de invalda till kommunfullmäktige efter valet 2022 var unga. Detta påvisar att unga inte bara röstar i lägre andel, de är även en mindre andel av våra folkvalda än de utgör av valmanskåren. Detta kan tolkas som att vi som samhälle har misslyckats med att fostra demokratiska ungdomar. Då behöver skolan och samhället redskap som kan se till och vända på denna utveckling och förstå hur skolan bäst kan använda sig av dem.

Däremot så är den svenska forskningen på skolvalens effektivitet för att få fler att rösta eller få eleverna mer demokratisk aktiva, begränsad. Då det saknas utvecklade svensk forskning på ämnet så blir det svårt att bedöma om metoden är värd att ha kvar. Dels skattekollektivet ska lägga pengar på skolval för att fostra framtida demokratiska medborgare. Frågan om skolval handlar även om huruvida lärare ska ta av sin begränsade undervisningstid på skolval. Samhället bör hela tiden ståva efter att våra gemensamma resurser alltid används på ett effektivt sätt. Därför ska denna uppsats med stöd av internationell forskning undersöka om skolvalets effekter på elever.

1.1. Syfte

Syftet med studien är att via en litteraturstudie beskriva skolvals betydelse för elevers framtida deltagande i allmänna val och politiska intresse. Studien avser att via analyser av forskning inom området, se om skolval är en bra metod för att lära elever om hur man röstar i allmänna val. Studien avser vidare att ta reda på vad forskningen säger om sambanden mellan att ha deltagit i skolval och att sedan rösta i allmänna val och framtida politiskt deltagande. Ytterligare en avsikt är att se vad som kan påverka skolvalet och göra metoden mer framgångsrik för att fostra demokratiska medborgare. Studien vill även att lärare ska kunna få en bra vetenskaplig sammanställning till om skolval är bra för att fostra demokratiska medborgare och vad som man som lärare ska tänka på i samband med ett skolval.

1.2. Frågeställningar

Utefter syftet över så ställs dessa frågeställningar:

Vad framhåller forskningen om att använda skolval för att öka valdeltagandet?

Hur beskrivs sambanden mellan deltagande i skolval och elevers framtida politiska deltagande?

Vilka faktorer beskriver forskningen som avgörande för att skolval ska bidra till långvarigt deltagande i allmänna val och i våra demokratiska forum?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen har valt att enbart se på hur skolval eller mock elections som har genomförts i skolor har påverkat eleverna. Denna avgränsning valdes för att forskning fanns på området och det är en pedagogiks metod som används i så hög grad i Sverige att den har ett starkt värde att undersöka. Däremot så har forskning använts från flera olika länder och för att kunna få en bredare bild av forskningsläget och verkligheten. Dock så avgränsades detta till artiklar från Europa och till och med norra Europa. De flesta artiklar som dök upp vid sökningarna men som inte användes var antigena artiklar som presenterade forskning jag redan hade eller som handlade om några andra ämnen och därför inte kunde hjälpa till att besvara frågeställningarna och mitt syfte.

En av avgränsningarna är tid, ingen av artiklarna är över tio år gammal. David och Sutton (2016, s64) skriver att nyaste forskningen är den mest relevanta och den då ska vara fokus, nyare forskning kan även vara en bra källa till äldre forskning, då äldre relevant forskning finns i dess referenser. Efter deras rekommendation så blev och hölls avgränsningen 10 år och flera artiklar som används är bara några år gamla. Speciellt när man studerar en värld som hela tiden ändra sig så är det viktigt att man har forskning som har gjort i närtid inom sitt område.

2 Bakgrund

2.1 Fostransuppdraget

Ett av de stora uppdragen som skolan har haft och har är ett fostrans uppdrag. Elever ska fostras till demokratiska medborgare. Ett uppdrag som görs sig tydligt genom att skolan och läran har och att ett medel för detta är skolvalen genom att staten är arrangör och finansierar det. Skolverket (2022, kap 1) lyfter upp i första stycket att skolans värdegrund bygger på att ge eleverna lära sig och ta till sig av grundläggande demokratiska värderingar. Skolans värdegrund uttrycker att den demokratiska fostran är en grund i skolans arbete. Skolverket (2025, kap 1) skriver om att gymnasieskolans uppdrag är att bland annat fostra människor som är ansvars-kännande och aktivt deltar i samhällslivet. Även i gymnasieskolans uppdrag finns en koppling till fostransuppdraget och hur det genomlyser denna del av skolans uppdrag. Skolan ska här uppfostra människor som kan fungera och vara aktiva i vårt samhällsliv. Ser man vidare till vad gymnasiet läroplan säger att gymnasiet ska utveckla för egenskaper så följer det fostran till en demokratisk medborgare. Skolverket (2025, kap 2.§1) ” Det är skolans ansvar att varje elev: har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv”. Skolans uppdrag att se till att alla har förutsättningar handlar om att ge alla elever en fostran in i det demokratiska samhället, där val och fullmäktige är en självklar del i Sverige.

2.2 Skolval och mock elections

Skolval är en viktig del av uppsatsen och därför behöver man förstå vad skolval är. I flera av texterna som ligger till grund för studien så används ordet ”mock elections”, ett ord som bättre beskriver vad skolval handlar om. Då det förklara att det handlar om fiktiva eller påhittade val. Bland annat skriver Lundberg (2024, s2) om att mock elections används i flera länder i Europa och i USA som ett lärotillfälle för elever för att få eleverna mer positiva till demokratiskt deltagande och att öka deras kunskaper och intresse kring politik. I Sverige är det Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) som har ett ansvar för att utföra skolval. MUCF (u.å.) skriver på deras hemsida, att skolval handlar om att stärka ungdomars kunskaper och förmågor om demokrati och valutförande, vidare skriver de att skolval har utförts i samband med allmänna val i över 60år i Sverige och att de (MUCF) vi statlig finansiering sedan 2002 har utfört skolvalen. Här kan även ses att politiken och riksdagen anse skolval vara viktigt nog för att ge en myndighet uppdraget att utföra det och att det offentligt finansieras. MUCF (u.å.) skriver om hur skolval i Sverige genomförs, där man som skola får valsedlar, valkuvert och valurna som eleverna sedan använder för att lägga sina röster i. Skolval blir därmed som ett ”vanligt” val med valsedlar för partier, valkuvert, urnor, valbås, röstmottagare och röstlängd, fast på en skola och där eleverna är de som röstar. Skolvalen går då ut på att skolan håller ett val i anslutning till allmänna val, där eleverna får rösta och skolan blir som en extra valkrets, men som ej räknas med i det allmänna valets resultat. MUCF (u.å.) skriver vidare att i EU skolvalet 2024 så deltog 366 skolor, 155 000 elever och att valdeltagandet blev 55,3%. MUCF (u.å.) skriver vidare att det mellan 2002 och 2024 har lagts 2 330 768 röster av elever i skolvalen, detta gör det till Sveriges största demokratisatsning för unga.

2.3 Ungas valdeltagande och representation

Hur ser det ut med ungas valdeltagande i Sverige idag och ungas delaktighet i demokratin? Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) (2024, s43-44) skriver om att valdeltagandet bland unga har gått ner de senaste valen, speciellt bland unga med utländskbakgrund mellan valen 2018 och 2022, tappet har även skett bland hela befolkningen. Vi ser nu att valdeltagandet i Sverige faktiskt minskar och då även bland unga. MUCF (2024, s43- 44) lyfter även skillnaden mellan unga med utländskbakgrund och med svensk bakgrund växer i valdeltagandet, då 89 procent av unga med svensk bakgrund röstade, som var lika mycket som valet 2018, medan unga med utländskbakgrund röstade i lägre andel från 74 procent 2018 till 64 procent 2022. Dessa siffror visar en väldigt stor skillnad och som tydliggör ett problem, då alla röstberättigade ska vara med och rösta och inte bara vissa delar. Men visar även på att vi får allt större skillnader i Sverige mellan vilka grupper som röstar i valen. Det blir väldigt påtagligt, då det är en skillnad på 25 procentenheter mellan de unga beroende på deras härkomst i valet 2022.

Ser man sedan till hur det ser ut med ungas representation i våra valda församlingar så får man även där en bild som visar en tydlig distans. MUCF (2024, s21) skriver att unga (18–24 år) utgjorde tio procent av de röstberättigade 2022. Tio procent blir då måttstock mot hur stor andel unga som finns invalda i våra fullmäktigen och riksdag. MUCF (2024, s21) väljer vidare att ta upp att unga varit underpresterade i våra kommunfullmäktige, landstings/regionfullmäktige och i riksdagen under perioden från 2002 till 2022 sett till deras andel av de röstberättigade. Unga har då en under en lång tid varit underpresterade i våra folkvalda församlingar. En underrepresentation som kan vara ett tecken på att få unga engagerar sig politiskt eller får utrymme att göra det. MUCF (2024, s21-22) skriver vidare att andelen unga som blev nominerade till våra folkvalda församlingar 2022 var 3,2% till kommunfullmäktigen, 3,7% regionfullmäktigen och 4,1% till riksdagen och att det var lägre bland tjejer än killar. Bara nomineringsgraden är bland kommunfullmäktig en tredjedel av den proportionella andelen och att den bland kvinnor är ännu lägre är ett faktum. MUCF (2024, s23) skriver om att bland de invalda till kommunfullmäktige efter valet 2022 var 2,5 % unga och 1,1% unga tjejer. Så trots att unga utgör en tiondel av valmanskåren så utgör de enbart 2,5% av ledamöterna i våra kommunfullmäktige efter valen 2022.

Vi som lärare har även ett ansvar att se till att våra elever kan vara med och påverka. Skolverket (2025, kap 2. §1) skriver i gymnasiets läroplans andra kapitel om skolans mål, att elever ska ha förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser. Skolverkets mål leder till att lärare behöver se till att alla elever får med sig kunskaper och färdigheter att klara av att vara en del av vårt demokratiska samhälle. Ser man till denna kontext med att få unga är med och påverkar i kommunfullmäktigen och regionfullmäktigen och i riksdagen sett till deras andel av väljarkåren, så har alla Sveriges lärare en del att göra för att nå upp till läroplanens mål. Den andra stora utmaningen för lärarna är ju även att se till att även elever med utländskt ursprung röstar i högre grad än de 64 procenten som röstade i valet 2022.

3. Teori

För att kunna få en djupare förståelse för vad resultatet säger så kommer uppsatsen att använda sig av två teorier. Detta för att kunna analysera varför eleverna inte väljer och rösta och vad som kan ligga bakom deras motivation. För att kunna göra djupare analyser så behövs då en eller flera teorier som kan hjälpa till och skapa en förståelse. En förståelse som tillsammans med bakgrunden gör att resultatet går att diskutera. En diskussion som då för ytterligare ett stöd och en dimension. Då samhället och människor inte är binära så, behövs det flera olika perspektiv som kan förklara varför vi gör som vi gör. Som i detta fall varför vissa väljer att inte rösta. För att vi behöver förstå varför innan vi kan börjar diskutera hur. Teorierna hjälper även med att förstå skolval och samhällsundervisningens bredare roll i att fostra demokratiska medborgare. Därför behövs dessa teorier om motivation. Båda teorierna bidrar till att ge en djupare förståelse till varför vi motiveras att göra saker eller att avstå från dem men från lite olika utgångspunkter.

3.1 Distansteorin

Distansteorin handlar om att det är viktigt att man inte känner allt för stor distans till politiker eller politiken. Teorin är hämtad från Borge (2018). Borge (2018, s70-71) skriver om att många av eleverna han undersökte, kände en distans till vad han kallar för politiker och partimedlemmar och att denna distans gör att man inte får lika mycket ut av aktiviteterna kopplat till skolval, då dessa grupper lever i en annan värld med annat språk och viktiga frågor. Elevernas upplevda distans till politikerna och partierna gör enligt teorin så att de andra faktorerna försvinner och att känslan av distans tar över. En känsla som gör att eleverna känner att politiken är en annan värld än de lever i och tar därmed en egen distans till politiken. Då distansen bygger på att politiken och politikerna ser, låter och beskriver en annan verklighet än den som vissa av eleverna upplever så blir politikernas yttre signaler väldigt viktiga. Eleverna behöver känna att de kan se sig själva i politikerna och partimedlemmarna för att känslan av distans ska minska.

3.2 Självbestämmandeteorin

Självbestämmandeteorin är en motivationspsykologisk teori som kan används för att analysera vad som motiverar till engagemang och aktivt deltagande. Denna teori kommer att användas för att komplettera resonemangen och analysen av litteraturen. För att förstå varför man röstar så behövs forskning och teori om motivation, något som självbestämmandeteorin tillför. Teorin har utvecklats av Deci och Ryan och har tillämpats inom flera områden, bland dem utbildning. Enligt Niemiec och Ryan (2009, s134-136) så är autonomi, kompetens och samhörighet och de tre centrala behoven för elevers inre motivation. Den inre motivationen till lärande går även att överföra till elevernas framtida inre motivationer till att rösta och aktivt delta i demokratin. Niemiec och Ryan (2009, s134-136) skriver att autonomi förklaras som en upplevd känsla av självbestämmande. Det kan tydligt kopplas till val, då man måste känna att ens röst gör skillnad och att man själv kan påverka utfallet av ett val. Niemiec och Ryan (2009, s136-138) skriver om att kompetensen handlar om känslan av att ha kompetensen med andra ord att förstå, behärska eller att klara av att göra en sak.

Detta är en grundläggande del i tanken med skolval, då skolval ska ge eleverna kunskaperna och kompetens att rösta. För att ha motivationen att gå och rösta så behöver man känna att man behärskar det. Niemiec och Ryan (2009, s137-139) beskriver att samhörighet handlar om känslan av att delaktighet i ett socialt, samhörighet med de andra som deltar. Ser man till samhörigheten, så måste eleverna känna att de blir delaktiga i det stora socialt sammanhang som det är att rösta och inte känna att de inte hör hemma i politikens värld.

4. Metod

Metoden som har använts är en kvalitativ litteraturstudie. Där målet har varit att förstå vad forskningen säger om att använda skolval som en metod för att fostra demokratiska medborgare. Metoden valdes utifrån flera olika aspekter, dels av en tidsaspekt, dels utifrån vilken forskning som fanns tillgänglig och av andra ramfaktorer. Tid och textutrymme var två av de stora ramfaktorerna redan innan metoden börjades användas och låg då till grund för valet av metoden. Grönlund, Kempe och Wiklund (2021, s110) lyfter vikten i forskningsfrågornas utformning när man väljer metod, då det viktigaste är att metoden ska vara möjliga för att besvara forskningsfrågorna. Kopplingen till forskningsfrågorna och att de skulle kunna besvaras blev viktigt när de skrevs. Detta så att allt från syfte, forskningsfrågor, resultat, diskussion och slutsats skulle hänga ihop. Därför valdes den kvalitativa litteraturstudien och även den litteratur som ligger till grund för den. Detta kompletterades med en analys av resultat utifrån distans och självbestämmandeteorin.

4.1 Urval

För att göra en litteraturstudie så behöver man litteratur att studera.

Litteraturen hittades via databaser, men alla artiklar kunde inte användas för att besvara frågeställningarna, därför så lästes den litteratur som dök upp via sökningarna i databaserna igenom för att se om de kunde hjälpa till att besvara frågeställningarna. Resultaten av sökningarna i databaserna framgår i en tabell under 3.4. De artiklar som valdes bort var artiklar som tog upp mock elections på ett annat sätt, visa av dem genom olika simulerade val där eleverna fick vara olika partier. De som valdes var just de som handlade om hur elever påverkas av att delta i skolval som är som eller liknar den modell vi har i Sverige. Den modell som vi har i Sverige framkommer i bakgrunden, men går ut på att man i skolan håller ett val i anslutning till allmänna val, där eleverna får rösta och skolan blir som en extra valkrets, men som ej räknas med i det allmänna valet. Urvalet gjordes genom avgränsningarna som var skolval eller mock elections som påminner om skolval och att de skulle vara yngre än tio år. Artiklarna skulle även vara, vara peer review eller forskar granskade, något som artiklarna från databaserna var. Som framkommer i avsitt om typ av metod så var det Unisearch som gav flest resultat. De relevanta resultat som framkom från andra databaser eller vid ändringar av sökord vara alla sådana som framkom i UniSearch sökning. Nedan finns de valda artiklarna utifrån vilka som har skrivit dem, vart och när de är skrivna och vilken metod de har använt sig av.

Tabell 1: Söktabell

Sökord	Avgränsningar	Antal träffar Unisearch	Antal träffar Diva	Antal träffar ERIC
mock elections and School		413	2	95
mock elections and School	-10år	148	2	8
mock elections and School	Peer review	31	2	6
mock elections and School	Utan dubletter	19	1	1
mock elections and School	Relevanta	8	1	1

Tabell 2: Analyserade artiklar

Författare	År	Land	Metod
Borge	2016	Norge	Intervjuer
Borge	2018	Norge	Semistrukturerade intervjuer
De Groot	2018	Nederländerna	Teoretisk analys
De Groot och Eidhof	2019	Nederländerna	Observationer och intervjuer
De Groot Och Lo	2022	Nederländerna	Intervjuer
Finnbogadóttir och Önnudóttir	2022	Island	Enkäter och valdata
Keating och Janmaat	2016	Storbritannien	Storskaliga och långsiktiga enkäter
Lundberg	2024	Sverige	Enkäter, för och efter skolval
Öhrvall och Oskarsson	2018	Sverige	Genomgång av registerdata

4.2 Källkritik

Det går att rikta kritik mot urvalet av litteraturen som används i uppsatsen och framgår över och i bilaga 1. Däremot så valdes alla artiklar ut för att de på olika sätt kunde hjälpa till och besvara forskningsfrågorna. Artiklarnas samlande information var den som kräves för att kunna ge den bild som den svenska forskningen saknade. Vilket för oss till varför det finns artiklar från flera olika europiska länder. Då den svenska forskningen var så begränsad, så krävdes det forskning från andra länder för att kunna förstå effekterna av skolval. Att använda forskning från flera olika länder är inte helt enkelt, av flera anledningar. Något som gör det svårt att jämföra olika länder är att begrepp kan ha lite olika meningar i olika länder. Mock elections som är uppsatsens genomgående begrepp kan används på flera olika sätt, vilket även framkom under urvalet av artiklar. Därför så används mock elections som framkom i den svenska forskningen. För att minska på skillnaden av mock

elections så används som framkommer i urvalet de artiklar som beskriver ett liknades system som vi har i Sverige. För att ytterligare minska skillnaderna så har bara texter från norra Europa används. Detta även för att jämförelsen skulle ske mellan länder med liknandes demokratisk historia och liknades demokratiska system. Skillnaderna mellan ländernas historia och system kan dock vara något som påverkar analysen, men då flera av dem visar på liknades effekter så styrker det även slutsatserna.

David och Sutton (2016, s64) skriver att nyaste forskningen är den mest relevanta och den ska vara ens fokus. Därför har forskning valts varit artiklar som är yngre än tio år och de äldsta är från 2016. Det mesta av forskningen är så pass nya att det inte ska vara ett större problem, däremot så kan forskning som är gjorda vid olika tidpunkter ge olika resultat då samhället förändras. Artiklarna sträcker sig över en period på åtta år, något som kan ses som problematisk när man ska analysera ungdomar och demokrati. Demokrati är något som hela tiden rör på sig genom att samhället rör på sig. Olika frågor kan vara viktiga och små ändringar i hur val utförs kan ha effekt på valdeltagandet. Ser man även till att det är elever som undersökes och hur de påverkas så blir tid en viktig faktor. Då elever som växer upp vid olika tillfällen kan ha olika anledningar till varför de röstar eller engagera sig politiskt, speciellt då samhället och tekniken ändrar sig. Åtta år dock en tidsrymd som går att analysera utan att de tidigare nämnda effekterna blir för stora.

Litteraturen som används i uppsatsen använder sig av flera olika metoder för att få fram sina resultat. Olika metoder har olika för och nackdelar, vilket kan påverka resultatet. Ser man till tabellen under urvalet så kan man se vilka metoder de har använt sig av. I tabellen kan man se att det rör sig om intervjuer, enkäter, analyser och genomgång av data. Dessa olika metoder kan ge olika resultat, men de kan även stärka varandra. Då metoden som har valts ut av artikelförfattarna uppfyller deras syfte så finns det en baktanke bakom varje val. Då artiklarnas innehåll är det viktigaste så blir olika metoder inte det största problemet, men en faktor som förs vidare under diskussionen och slutsatsen.

4.3 Typ av metod

Metoden som har använts är då en kvalitativ litteraturstudie där litteratur har sökts efter och sedan så har relevant litteratur valts ut och analyseras och presenteras för att kunna svara på frågeställningarna. Ut efter detta resultat så diskuterades vad som litteraturen kom fram till och vad de olika delarna kan ha för betydelse, sammanlagt ledde allt till slutsatsen. För att bättre kunna se och analysera litteraturen så skapades bilagorna två och tre, som är två cirkeldiagram som visar litteraturens inställning till frågeställningarna. För att ge läsaren och läraren en bättre bild av resultatet av tredje frågeställningen så skapades bilaga 4 som är en lista med vad en lärare som ska hålla i ett skolval ska tänka på utifrån forskningen. Med relevant litteratur anses litteratur som har hjälpt till att besvara forskningsfrågorna och som höll sig till avgränsningarna.

Litteraturen som ligger till grund för uppsatsen har hittats genom sökningar i akademiska databaser. Den databas som gav flest artiklar var Unisearch men även Diva och ERIC användes även. Detta för att få en så stor bild som möjligt av vilka artiklar som fanns och kunde bli en del av underlaget.

Bilaga 1 visar vilka som blev de utvalda artiklarna. David och Sutton (2016, s64) beskriver att det är viktigt när man använder sig av sökbaser att man väljer rätt sökord, så att man kan hitta relevant litteratur, bland annat ska man inte enbart använda sig av för generella sökord, då det kan leda till flertalet irrelevanta artiklar. Efter deras tankar så har ett preliminärt urval av sökord gjorts, som är relevanta och inte överdrivet generella. De sökord som kan vara relevanta att använda på de tidigare nämnda databaserna är de som syns i figuren nedan. Både sökningar på engelska och svenska har gjorts men som framkommer så gav sökningarna på engelska ett bredare resultat. Sökningarna på engelska innehöll även de resultat som framkom på svenska. David och Sutton (2016, s63) skriver om vikten av att dokumentera träffar på referenser när man funnit dem, så man inte tappar bort dem och att katalogisera dem. Deras tips kom att prägla metodiken, något som innebar att alla relevanta träffar katalogiserades. Nedan uppvisas en del av dokumentationen av sökträffarna, för att sedan se vilka som blev utvalda så kan man se bilaga 1. MUCF och Skolverket har använts för att kunna ge en bakgrund om vilka uppdrag den svenska skolan ger idag via läroplanen och statistik. MUCF som anordnar skolval har även varit en grund för att kunna förklara vad skolval innebär i den svenska kontexten. Att ha en tydlig definition var viktigt för att kunna förklara vad som menas skolval. MUCF och Skolverkets gav även ett stöd till resonemangen i diskussionen och slutsatsen. Detta kompletterades med en analys av resultat utifrån distans och självbestämmandeteorin.

4.4 Analysschema

Analysen av texterna bygger på vad texterna säger om frågeställningarna och vad som kan ha påverkat deras resultat. För att bättre få en bild av hur texterna ställer sig till de olika frågeställningarna så delades de in i fyra kategorier: mycket positiva, positiva, neutrala och negativa. Ingen av texterna såg några negativa samband så den kategorin används ej som underrubrik, medan de andra kategorierna blev underrubriker i resultatet. Resultatet som är uppbyggt på frågeställningarna. Cirkeldiagram används och visas här under som bilaga 2 och 3 och lade en grund för analysen av de två första frågeställningarna. Frågeställning tre (Vilka faktorer beskriver forskningen som avgörande för att skolval ska bidra till långvarigt deltagande i allmänna val och i våra demokratiska forum?) går ej att analysera efter positiv eller negativ utan där lyfts olika faktorer fram som tas upp i texterna och bygger analysen. De faktorerna blev sedan till bilaga 4 som är en sammanfattning av resultatet av den tredje frågeställningen, som är tänkt som medskick till de som ska hålla i skolval. Distans och självbestämmandeteorin har sedan använts för att kunna skapa en djupare analys.

5. Resultat

5.1 Skolval som praktisk erfarenhet

Flera utav författarna slår fast att de ser tydliga tecken på att skolval ökar elevernas kunskaper, förståelse, färdigheter och kompetens kring demokrati och valprocesser. Flertalet fann speciellt att eleverna diskuterade politik i en mycket högre grad efter skolvalet än innan. Det stora flertalet av författarna fokuserar på effekterna av skolval, men inte alla. De Groot (2018, s1) börjar med slå fast att hon anser och ser att simulerade val (skolval) som ett verktyg med potential att skapa intresse och politiks medvetenhet. De Groot (2018, s2) skriver även att hon anser att det är viktigt att man lär ut till elever att vara kritiska demokratiska medborgare, där utbildningen inte bara ska fokusera på att lära ut teori och att uppmana elever att rösta, utan även att utbildningen ska innehålla diskussioner om kontroversiella ämnen och meningsfulla politiska aktiviteter. Här framhåller hon en bild där skolan behöver anordna aktiver som ett sätt för eleverna att fostras. De Groot (2018, s2) framhåller även att hon anser att projektbaserat lärande är en viktig del för att fostra demokratiska elever. Hon lägger här en stor vikt på att man som lärare även anordnar meningsfulla projekt för elevernas lärande, något som skolval är. Ett resonemang som hon inte är ensam om. Borge (2018, s71) säger att hans resultat klart visar att skolval fungera som en top till botten undervisning för att fostra eleverna för framtiden och genom att hålla ett simulerat val, ge alla elever de nödvändiga kunskaperna och färdigheterna för att delta i val och dessutom förstärka vikten av att rösta. Dessa resonemang kan förklara varför så flera av författarna finner skolval som en effektiv metod för att öka eleverna elevernas kunskaper, förståelse, färdigheter och kompetens kring demokrati och valprocesser.

Borge (2018, s71) lyfter även upp att skolval blir något som ändrar den vanliga klassrumsundervisningen och att skolvalet blir ett avbrott i vardagen, som leder till att eleverna noterar skolvalet i högre grad. Tillsammans skapar de en bild av att skolvalet som form för lärande har en viktig roll i dess effekter på eleverna. De Groot och Eidholf (2019, s375) skriver om att de vill att skolval ska användas som ett sätt att stärka skolors demokratiska kultur, en process som genomförs då eleverna via skolval får möjligheter att diskutera och tänka över svåra politiska frågor och hur politik genomförs. En möjlighet som kommer till tack vara skolvalet och dess fokus på hur våra demokratiska processer faktiskt sker.

Flera av artiklarna för resonemang om vilken effekt som skolvalet ger genom sitt praktiska lärande. De två som fokuserar i huvudsak på eleverna ökade kunskaper och färdigheter är Lundberg (2024) och Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022). Lundberg (2024, s282) skriver att över 85% av eleverna upplever att de har en bättre förståelse över hur själva valprocessen går till, 43% av eleverna sa att de fick ett ökat intresse för politik och 62% upplevde ett ökat intresse av vad som händer i samhället. Flera av eleverna framhåller hör att de har fått ökade kunskaper och intresse kring val och demokrati. Lundberg (2024, s282) fortsätter att förklara att effekterna var högre bland tjejerna än killarna och att tjejer visade 13 % högre än killarna vad gäller kunskap om valprocess. Lundberg (2024, s284) tar även upp att utrikesfödda elever hade högre resultat svenskfödda elever, 14 %

högre vad gäller politiskt intresse. Detta resultat stämmer även överens med det som Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022) fann. Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s180) för fram att 57,6% av eleverna som gick i skolor som anordnade skolval diskuterade politik dagligen eller mer ofta, medan 44,1% av eleverna som gick på skolor som inte anordnade skolval svarade att de diskuterade politik dagligen eller mer ofta. Deras resultat visar därmed tydligt att elever inte bara lär sig mer utan även vill diskutera politik mer. Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s183) lyfter även fram att effekterna på det ökande intresset och de högre kunskaperna beror på att eleverna får öva i en säker och bekväm miljö (skolan). Skolval leder även till att eleverna får möjlighet att diskutera vad demokrati innebär. De Groot (2018, s8) för fram att hennes resultat överensstämmer med tidigare forskning som indikerar att elever har svårt att hitta få tillfällen för att diskutera och få en djupare förståelse över demokrati och demokratiska tillvägagångssätt. Hon fortsätter därmed med att lägga vikt på att eleverna ska få tillfällen och diskutera vad demokrati är och hur man kan utföra det.

Det finns även dem som ser tydliga tecken på att valdeltagandet går upp bland elever som deltagit i skolval. De som ser mycket tydliga tecken är Keating och Janmaat (2016, s423-424) som slår fast att politiska aktiviteter som skolval kan ha en långvarig effekt på deltagande i val i framtiden även om man ser till kontrollfaktorer, så kvarstår effekterna bland dessa engelska ungdomar de har undersökt. Även här uppvisas mycket positiva effekter med att anordna skolval för att förbättra valdeltagandet. Keating och Janmaat (2016, s419) lyfter att de inte ser effekterna från dessa elever kvarstå när de genomförs tidigt, men när skolval genomförs för elever som är 15–16 år gammal så kvarstår effekterna in i vuxenlivet. Här framförs även att ålder blir en variabel att räkna med för att få en effekt på valdeltagandet. Men att Skolval ger klara effekter på framtida valdeltagande.

5.2 Autonomi, delaktighet och motivation

Autonomi eller självbestämmande lyfter flera av artiklarna i koppling till skolval.

Självbestämmande handlar även om att vi kan påverka vår omgivning, där flera artiklarna belyser vikten av att känna att ens röst spelar roll. Borge (2016, s80) skriver även om att skolvalen lägger stor energi på att förklara att och visa vikten en röst kan ha på ett val's utgång. Elever behöver känna att deras röst gör skillnad. Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s180-181) undersökte även om eleverna upplevde att det spelade någon roll vem de röstade på i val och även här så upplevde fler av eleverna från skolor med skolval (43,5%) det till skillnad från dem som gick på skolor som inte hade skolval (38%). Deras forskning visar att även fler elever upplever att deras röst spelar roll efter att de har tagit del av skolval.

Delaktighet från eleverna är ett av de teman som flera av artiklarna rör vid. Delaktigheten lyfts upp från flera olika ingångar, det kan handla om att eleverna behöver vara med i anordnandet. De Groot (2018, s8) påpekar att för att skolval ska en meningsfull effekt så behöver eleverna vara med och vara en del. De flesta artiklarna lyfter det däremot kring att eleverna behöver känna att val är något de är del av något. Delaktigheten i något större kan leda till att nya normer skapas. Borge (2018, s71) säger att det är tydligt, att skolval via sin utformning skapar en norm av att rösta, då eleven för att se och vara med när hans alla klasskamrater röstar samtidigt som de starkt blir uppmuntrade av sina lärare. Eleverna känner sig delaktiga i den större demokratiska processen, en delaktighet som

lyfts fram att eleverna vill vara en del av. Delaktighet kan även innebära att man känner en samhörighet i en viss grupp. Borge (2016, s80-81) skriver om att skolval skapar möjlighet för elever att hitta sina politiska identiteter, då skolvalen ofta sammanförs med debatter och valtorg, där elever kan få höra från ungdomsförbundet vad partierna tycker och då även hitta och gå med i politiska gemenskaper via ungdomsförbunden. Vilket indikerar att skolval skapar möjligheter för kunskap och för elever att finna gemenskaper via ungdomsförbunden.

Motivation är ytterligare en dimission som återfinns i artiklarna. Borge (2016) och Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022) lyfter båda upp hur skolval påverkar elevernas motivation till att rösta och delta i det demokratiska samhället. Borge (2016, s78-79) som skriver i sin doktorsavhandling om skolval i Norge, där man länge har anordnat skolval och han funnit att skolval leder till att fler elever blir positivt inställda till att rösta i allmänna val. Något som tyder på att eleverna efter att ha deltagit i skolval finner en högre motivation till att delta. Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s180-181) undersökte även hur eleverna såg på att rösta och om de såg att rösta som en medborglig skyldighet och att fler av eleverna som gick på skolor som hade skolval (26,6%) upplevde det, medan andelen bland de skolor som inte hade vara lägre (20,1%) Detta säger att de även fann att allt fler elever i Island upplever att rösta som en skyldighet. Skolval i både Island och Norge leder då till att elevers motivation till att rösta ökar. De Groot och Eidholf (2019, s370) finner att flera viktiga delar till att skapa en demokratisk skolkultur stärks i samband med skolval, då fokus blir på att diskutera och respektera oliktankande. Lärarnas arbete leder där med till att eleverna respekterar oliktankande i högre grad och bygger en demokratisk gemenskap. Både gemenskapen och respekten gör att eleverna får en minskad distans till andra.

5.3 Upplevd distans

Elevers känsla av distans till politiken var ett stort ämne inte minst hos Borge. Borge var däremot inte ensam om att diskutera elevers känslor av distans även om hans fokus på distansen mot politiker var speciella. De Groot och Eidholf (2019, s368) fann i sin studie där de hade intervjuat lärare, att 70% av lärarna säger i kontexten kring skolval, att de starkt fostrar eleverna till en vilja av att lyssna och diskutera med elever som har en avvikande politiks åsikt. Skolval och diskussionerna kring valet leder till att lärarna lägger extra fokus på att få eleverna att känna mindre distans kring de som inte håller med dem.

Distans är ett begrepp som Borge lägger stor vikt vid för att förklara varför vissa ungdomar inte röstar. Borge (2016, s82-83) skriver om att flera elever har svårt att känna en samhörighet med de som kommer till skolan från andra partier, dels med dem som är äldre än eleverna. Borge (2016, s82-83) lyfter även för att dessa besökare upplevs leva i en annan värld med ett annat språk. Borge (2016, s82-83) fann även att de yngre partimedlemmarna skapade en distans till eleverna då unga partimedlemmarna är mer politiskt engagerade och på väg att bli politiker något som skapar skillnader som gör det svårare att se dem som en själv för eleverna.

Dessa insikter av Borge förde honom vidare för att förstå vad denna distans kan bero på. Borge (2018, s70-71) fann att under de norska skolvalen så mötte eleverna tre olika identiteter kring deras politiska interaktion, ”politikern”, ”partimedlemmen” och ”väljaren”. Borge (2018, s71) skriver vidare att han fann att de elever som själva var partimedlemmar kunde känna en samhörighet med

alla tre kategorierna, medan de elever som inte var medlemmar (väljarna) (en majoritet) kunde bara känna samhörighet med ”väljarna” och med ”partimedlemmarna” men inte med ”politikerna”, detta då eleverna inte kunde känna samhörighet med politikerna som använde ett annat språk och frågor än eleverna. Detta hör ihop med hans tidigare forskning på området. Det som skiljer en viss del från hans tidigare forskning är att han nu gör mer skillnad på valtorg och debatter. Borge (2018, s71) skriver att valtorg tas emot bättre av eleverna än debatter, då eleverna under valtorget möter ”partimedlemmen” någon de känner större samhörighet med, en del upplever även här en distans, då ”partimedlemmen” uttrycker ett mycket större intresse än vad eleverna själva gör. Här blir då tippet att man hellre ska ha valtorg än debatter, då eleverna möter någon de kan känna större samhörighet med. Borge (2018, s71) skriver vidare att de elever som själva är intresserade av politik även via valtorgen kan få en möjlighet att gå med i ett parti och bli en ”partimedlemmen” då flera kan söka en samhörighet med andra som har ett starkt intresse för politik. Borge (2018, s71) ser att effekten kan beror på det som Bourdieu kallar för ”habitus” och att eleverna känner samhörighet av att den värld (ungdomsförbunden) de blir en del av även är en del av dem, då eleverna själva har intresset som håller gruppen ihop.

5.4 Begräsningar i skolvalet

Alla framhåller inte bara positiva effekter av skolval. En av de tydligaste begräsningarna som lyfts är den som Keating och Janmaat (2016, s419) lyfter att de inte ser effekterna från dessa elever kvarstå när de genomförs tidigt, men när skolval genomförs för elever som är 15–16 år gammal så kvarstår effekterna in i vuxenlivet. Åldern blir då en tydlig begräsning, då skolval inte fungerar för alla elever utan bara för de äldre. En som även lägger fram en mindre begräsning är Borge (2016, s82) som säger att skoldebatter och valtorg inte har någon mätbar effekt på att öka valdeltagandet, vilket gör att dessa delar som ofta sker i samband med skolval inte har någon effekt på framtida valdeltaganden bland eleverna.

Vad gäller valdeltagandet så är det två artiklar som framhåller att de inte ser några statistiskt säkerställda effekter bland eleverna. Detta fastslår både Öhrvall och Oskarsson (2018) och Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022) i sina artiklar. Öhrvall och Oskarsson (2018, s389-391) som skriver om att de kan i ett första steg se positiva effekter över att anordna skolval för att öka valdeltagandet, men när de tar hänsyn till kontroll faktorer så försvinner effekterna. En slutsats som även för fram Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s181-182) att bland deras fyra undersökta skolor på Island så fann de ingen noterbar skillnad bland valdeltagande för de som gick på en skola som hade skolval och bland de som gick på skolor som inte hade skolval. Resultatet tyder på att det i Island intet finns några tydliga effekter av skolvalet på valdeltagandet. Öhrvall och Oskarsson (2018, s 384–387) fann att effekten på att anordna skolval är 0,9 procentenheter, men att man ska komma ihåg att inte alla ungdomar går på gymnasiet och att inte alla gymnasieskolor anordnar skolval, de ser att elever med låg socioekonomisk status inte höjs i någon större grad. Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s178-179) skriver att det var en liten skillnad då 93,6% av de som gick på skolor som hade skolval röstade i parlamentsval och 90,1% av de som gick på skolorna som inte hade skolval röstade, men de menar att skillnaden inte är statistisk säkerställd. Detta visar

samma som det Öhrvall och Oskarsson fann, att det finns en liten skillnad av skolval, men att den är för liten för att få ett statistiskt säkerställt resultat.

Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s182) skriver vidare att deras urval var litet och att det var en väldigt liten del av eleverna totalt som inte skulle rösta i nästa val, en parameter som kan ha påverkat resultatet. Finnbogadóttir och Önnudóttirs egna kritik motsätts av det som Öhrvall och Oskarssons underlag sa. Öhrvall och Oskarsson (2018, s 383–384) skriver om att de undersökte svenska gymnasieungdomar som deltagit i skolval mellan 1998–2010 (cirka 900 000 elever). Här får vi då en stor, svensk studie att gå efter. De påvisar att en liten effekt finns men att den är väldigt låg på de eleverna med låg socioekonomisk status. Öhrvall och Oskarsson (2018, s 386) skriver att det även är den gruppen elever med låg socioekonomisk status, som är minst troliga att rösta i de allmänna valen och att det bör vara dem som ges den största effekten. Öhrvall och Oskarsson resonemang och underlag visar på att skolvalets påverkan på elevernas framtida valdeltagande inte kan påvisas.

En av de större begränsningarna som kommer fram är att skolvalet tar tid och att tiden som kan läggas på skolval är begränsad. Flera lyfter upp tids begränsningar kan leda till att viktiga delar av undervisningen runt om skolvalet ej hinns med. De Groot och Eidholf (2019, s371) lyfter fram att lärare i samband med skolval i låg grad lyfter frågor som rör, bakgrunden till valsystemet, begränsningar med olika valsystem och kriterier för rättvisa val. Resultatet påvisar på att man som lärare även behöver tänka på att val även finns i en kontext. De Groot och Eidholf (2019, s373) finner i sin undersökning att hälften av skolorna ägnar mindre än en timma åt aktiviteter kring skolvalen. De Groot och Eidholf (2019, s364) säger att lärans inställning och ambitioner till skolvalen påverkar hur väl de lyckas med att fostra elever till demokratiska medborgare. Detta påvisar att just tidsaspekten är en stor begränsning, för att kunna lära eleverna om valsystem på ett större sätt. Tiden skapar även en annan begränsning, att eleverna inte blir en tillräcklig del av planerandet av skolvalet. De Groot och Lo (2022, s46) fann att elever i Nederländerna är med och håller i skolvalen men att eleverna i en mindre utsträckning är med och planerar inför. De Groot och Lo (2022, s46) framhåller att de helst skulle vilja se att eleverna även är med och planera skolvalet.

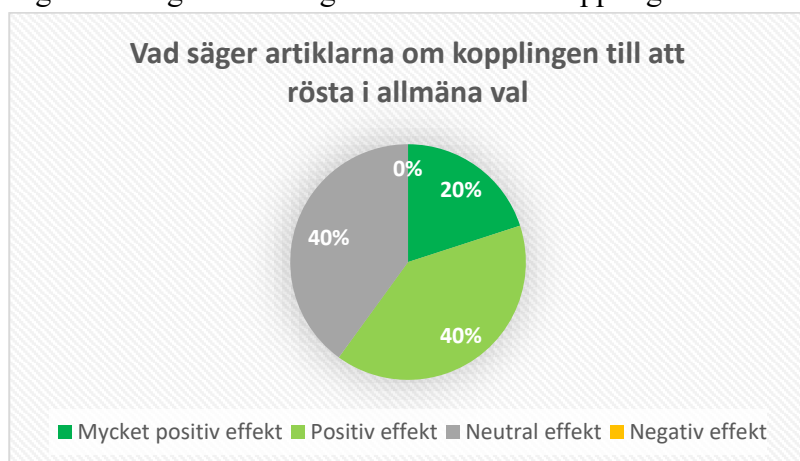
Ytterligare en begränsning som kommer fram är att man inte kan använda skolvals resultatet som en tydligt åsikts markering från eleverna. Borge (2018, s71) skriver att flera av eleverna mest ser att rösta i skolval som en skoluppgift och inte som ett medel för att uttrycka sina åsikter, elevernas syn på skolvalet leder till att många elever inte tar resultatet på stort alvar. Denna inställning från flera av eleverna leder även till en annan begränsning, att valdeltagandet i skolvalet inte säger så mycket om eleverna. Borge (2016, s81) problematisera även och säger att vissa av eleverna mest ser sitt deltagande i skolvalet som deltagandet i en skoluppgift och att det kan förklara valdeltagandet i skolvalen, men att forskningen ändå visar att skolval ökar elevers inställning till att rösta i positivt riktigt. Här lägger han in att skolval via des koppling till undervisningen kan få eleverna att se skolvalet som en skoluppgift och inget annat.

5.5 Effekter av att använda skolval

Resultatet framställs nedan efter de tre frågeställningarna och bygger på de analyserade artiklarna som framkommer i bilaga ett. För att bättre få en överblick över vad forskningen säger så har frågeställning ett lett till bilaga två och frågeställning två till bilaga tre. Bilagorna blir då två diagram som visar forskningens inställning kopplat till frågeställningarna. Artiklarna delades sedan upp i slutsatsernas åsikter om huruvida skolval ökar valdeltagandet och huruvida skolval ökar politiskt deltagande. Deras åsikter delades sedan in i fyra kategorier: mycket positiv (för de som påpekade tydliga positiva effekter), positiva (för de som såg positiva utfall men inte så tydliga eller hade en positiv inställning), neutrala (för de som inte såg någon effekt) och negativa (för de artiklar som kunde ha sett en negativ koppling). Ingen av artiklarna såg någon negativ koppling kring skolval och valdeltagandet eller politiskt deltagande. Då ingen artikel kunde kategoriseras som negativ så fick den ändå kvarstå för att påvisa att ingen av dem såg negativa samband. Resultatet visas sedan efter vad de säger kopplat till vardera frågeställningen. Frågeställning tre lede även den till en bilaga som då blev bilaga fyra, som är en bilaga med sammanlade tips till dig som lärare som ska hålla i ett skolval.

Den första frågeställningen (Vad framhåller forskningen om att använda skolval för att öka valdeltagandet? handlar om vilka effekter som forskningen ser på att använda sig av skolval eller mock elections, alltså låsas val för att öka valdeltagandet. Vissa av de artiklarna som ligger till grund för hela uppsatsens tog inte upp huruvida de såg någon koppling mellan att delta i skolval och att sedan rösta i allmänna val, dessa var: De Groot och Eidholf (2019) och De Groot och Lo (2022). Sedan fanns Lundberg (2024), De Groot (2018) som framställer en positiv inställning till att använda skolval men forskade mer kring hur skolval används än vilka effekter det får för elevernas framtida valdeltaganden. De artiklar som fokuserade på sambandet mellan att delta i skolval och hur det påverkade valdeltagandet i allmänna val var: Borge (2016), Borge (2018), Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022), Keating och Janmaat (2016) och Öhrvall och Oskarsson (2018)

Figur 1: bilaga 2-Vad säger artiklarna om kopplingen till att rösta i allmänna val

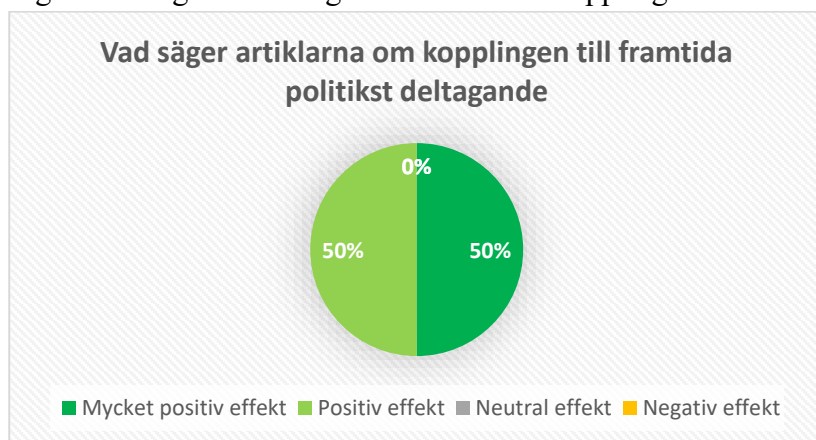

Bilaga 2, ovan visar hur alla artiklar ser på sambandet mellan skolval och valdeltagande i allmänna val. Där 20% är mycket positiv, 40% positiv och resterande 40% neutral. Den sammantagna bilden är att en majoritet ser en positiv eller mycket positiv effekt. Det är däremot bara en artikel som

mycket kan sägas se ett samband mellan skolval och valdeltagande i kommande val. Sedan ska även sägas att Borge har med två artiklar.

Den andra frågeställningen (Hur beskrivs sambanden mellan deltagande i skolval och elevers framtida politiska deltagande?) handlar om huruvida skolval påverkar elevers bredare politiska deltagande. För att vara en samhällsmedborgare handlar inte bra om att gå och rösta vid allmänna val utan att vara aktiv. Därför undersöktes vad forskningen säger om skolvalens effekter på ungas allmänna politiska deltagande. Även här så blir har alla artiklar använts för att skapa ett diagram som blev bilaga 3 över hur deras syn är på sambandet mellan skolval och framtida politiskt deltagande. Här var det tydligare att få en bild av vad alla artiklar säger kring sambandet mellan skolval och framtida politiska deltagande.

Figur 2: Bilaga 3-Vad säger artiklarna om kopplingen till framtida politiskt deltagaren

Bilaga 3, ovan visar vad alla artiklar tycker om koppling mellan framtida politiskt deltagande och att delta i skolval. Diagrammet visar att 50% av artiklarna ser en mycket positiv effekt på sambandet, 50% ser en positiv och 0% ser en neutral koppling. Via bilaga 3 ser man tydligt att alla texter ser en mycket eller positiv koppling mellan att elever deltar i skolval och att deras politiska deltagande och engagemang ökar. Det kan i flera av fallen vara att man diskuterar politik mer och deltar mer i samhällsdiskussioner eller att man tar del av mer nyheter, eller blir mer insatt eller liknande.

6. Diskussion

Resultatet visar att skolvalet skapar flera positiva effekter kopplat till den demokratiska fostran. Skolval verkar däremot inte ha någon betydande effekt på elevernas framtida valdeltagande. Däremot så finns det inget som talar för att skolval skulle ha några negativa effekter på framtida valdeltagande. Via forskningen så framgår det att skolval eller mock elections har en positiv eller mycket positiv effekt på att eleverna fostras till att bli aktiva demokratiska medborgare i framtiden. Det vi även ser är att fostran av demokratiska medborgare stärks via skolval. Ser man till resultatets andra stora delar så kan man säga att det finns flera saker som man som lärare behöver tänka på när man ska arrangera ett skolval. En samställning av vad forskningen kommer fram till finns i bilaga 4, det största är däremot att skolval kommer ta upp tid. Det minskade valdeltagande kan antas förklaras med andra anledningar än att skolval anordnas eller inte.

6.1 Skolvalets begränsningar

Ålder är en av begränsningarna som framkommer i Keating och Janmaat (2016). Keating och Janmaat (2016, s419) fann att effekterna av skolval på elever inte fanns om skolvalet genomfördes på barn under 15 år. Detta kan troligen förklaras på grund av flera olika anledningar, dels så kan de bero på att eleverna känner en för stor distans till politiken när de är under 15. En distans som leder till att eleverna inte kan ta till sig skolvalet. Troligaste förklaringen är att det är så långt avstånd till att eleverna faktiskt ska rösta i allmänna val. Eleverna hinner att glömma bort skolvalet de var med och röstade i när de väl ska gå och rösta i de allmänna valen.

Tid är även en avgörande faktor, som kommer fram i resultatet. Flera av författarna lyfter att skolval tar tid och inte minst att allt runt skolvalet tar tid. Detta är en klar begränsning som påverkar alla lärare och är en ständig utmaning för lärare. Då man har väldigt mycket att lära eleverna i men en begränsad tid att göra det på. Därför så är det tur att skolvalet uppvisar flera goda effekter hos eleverna. Men för att få ut diskussioner om valsystem och varför olika demokratier ser olika ut, så behöver man som lärare tid. En tid som många inte känner att de har, vilket även framkommer i De Groot och Eidholf (2019), vilket styrker resonemanget. Lärare vill göra mer kring skolvalet, men finner inte att tiden finns till. Detta gör att eleverna inte får möjligheterna att föra diskussioner kring vilket som enligt dem är det bästa valsystemet.

En av de största begränsningarna är kopplat till den första frågeställningen blev även den som var svårast att få ett enhetligt svar i. Då hälften av författarna som har forskat kring den frågan säger en sak och andra halvan säger en annan sak. Det blir inte lättare av att forskarna dessutom har studerat olika perioder och olika länder gör det svårare att göra en bra jämförelse, det är däremot uppenbart att skolval inte minskar framtida valdeltagande bland eleverna. Däremot så är effekterna svåra att riktigt avgöra, då några finner positiva och några finner att det inte ger några effekter. Stor del av förklaringen ligger sannolikt i det som Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s182) fann att det var en väldigt liten del av eleverna totalt som inte skulle rösta i nästa val, kan ha påverkat resultatet. Här ligger möjligen svaret på varför Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022) och Öhrvall och Oskarsson

(2018) inte ser några stora effekter, att en sådan stor del av ungdomar i Sverige och Island redan röstar i de allmänna valen och sannolikt så är det inte skolval som kan ändra dem i hög grad. De behöver antagligen andra anledningar till att de ska rösta.

Resultatet för även fram det som Öhrvall och Oskarsson (2018, s 386) skriver att det även är den gruppen elever med låg socioekonomisk status, som är minst troliga att rösta i de allmänna valen och att det bör vara dem som ges det största effekten. Gruppen med lägst socioekonomisk status blir då den grupp som är viktigaste att nå ut till. Ett resonemang som vi tyvärr ser en effekt av i Sverige, då valdeltagandet bland unga har gått ner. MUCF (2024, s43- 44) lyfter skillnaden mellan unga med utländskbakgrund och med svensk bakgrund växer i valdeltagandet, då 89 procent av unga med svensk bakgrund röstade, som var lika mycket som valet 2018, medan unga med utländskbakgrund röstade i lägre andel från 74 procent 2018 till 64 procent 2022. Dessa siffror visar på att det just är de unga med utländsk bakgrund som röstar i mindre del och bör då bli fokuset för att öka valdeltagandet.

6.2 Upplevd distans till politiken

Vad kan skolvalets minimala påverkan på framtida valdeltagande bero på? Svaret på frågan kan antas vara att många elever har en känsla av distans till politiken. Borge (2018, s70-71) skriver om att många av eleverna känner en distans till vad han kallar för politiker och partimedlemmar och att denna distans gör att man inte får lika mycket ut av aktiviteterna kopplat till skolval, då dessa grupper lever i en annan värld med annat språk och viktiga frågor. Applicerar man då Borges distansteori så kan man sannolikt finna svaret på varför många av dessa unga som Öhrvall och Oskarsson (2018) lyfter som inte röstar i samma utsträckning, de känner en distans till makthavare. Dessa ungdomar känner sannolikt att de inte kan se sig själva i olika företrädare som kommer till skolorna eller som de ser i medier, vilket gör att de inte har samma känsla av samhörighet. Ser man även till att språk och frågor är viktiga så finns svaren här med, då många politiker och även att ungdomsförbund inte accepteras av dessa grupper, då de lyfter ”fel” frågor med ett annorlunda språk.

Vi behöver då fokusera på att hitta sätt att minska distansen mellan unga med utländsk bakgrund och politiken. Ser man till det som Borge för fram via sin teori så handlar det om att minska skillnaderna mellan de upplevda grupperna. Ett sätt man kan minska skillnaderna är genom att se till att det finns unga och inte minst unga med utländsk bakgrund som är partimedlemmar och politiker. Ser man då till det som MUCF (2024, s21-24) skriver om att 18–24 åringar var cirka tio procent av valmanskåren i valen 2022 men att bara nominerade till våra folkvalda församlingar 2022 var 3,2% till kommunfullmäktige, 3,7% regionfullmäktige och 4,1% till riksdagen och bland ledamöterna i kommunfullmäktige efter valet 2022 var 2,5% 18–24 år gamla. Så blir siffrorna tydliga, unga är underrepresenterade bland de folkvalda och bland de nominerade. Något som gör att andra unga ej kan hitta någon som liknar dem i politiken.

Det finns en möjlig lösning för skolan och samhället i stort att ge möjligheten för unga att möta unga politiker. Borge (2018, s71) skriver om valtorg där eleverna kan möta partimedlemmar, något som skapar ett forum för de politiskt intresserade eleverna kan hitta en samhörighet med partimedlemmarna. Ungdomsförbunden kan hjälpa elever som vill hitta en gemenskap där man kan

grotta ner sig i politik. En ny del av att fostra samhällsmedborgare blir då att vi hela tiden behöver nya förtroendevalda som kan representera men även driva ungas frågor. Denna fostran av nya politiker med olika bakgrunder bör även leda till att flera hittar någon att känna igen sig i och att distansen till politiken minskar. För att distansens ska minska så måste unga kunna hitta partier och partier måste kunna unga, som kan bli förtroendevalda. Det behöver även finnas delar av dessa unga som har en utländsk bakgrund för att Borges distans ska minska. Skolor skulle även kunna bli bättre på att bjuda in politiker som har en liknades bakgrund som eleverna själva har.

6.3 Skolval och motivation

Resultatet kan även ses genom självbestämmande teorin. Autonomi, kompetens och samhörighet är tre centrala faktorer inom självbestämmandeteorin för att uppnå inre motivation. Inre motivation är vad man i Sverige behöver för att rösta, då röstandet är frivilligt och lätt tillgängligt. Resultatet är väldigt tydligt med att elevernas kompetens ökar av skolvalet. Då utveckling av ens kompetens är en av skolans huvuduppgifter så är det grundläggande att en pedagogisk metod leder till en ökad kompetens inom ett ämne. Skolvalet visar tydligt att elevernas kompetens ökar, vilket bör enligt självbestämmande teorin leda till ökad inre motivation. Ser man även till autonomin, så bör även den öka och där med motivationen. Finnbogadóttir och Önnudóttir (2022, s180-181) fann att de som gick på skolor med skolval i högre grad kände att deras röst spelade roll än de som gick i skolor som inte hade skolval.

Däremot så visar både forskningen och samhällsutvecklingen på att alla ungas inre motivation inte ökar utan minskar. Sannolikt så återkommer distans eller samhörighet i detta fall. Eleverna känner antagligen inte den samhörighet till partierna i eller till valet som krävs för att få en inre motivation att gå och rösta. Bristen på samhörighet kan antas hänga ihop med känslan av distans. Men kan även bero på att flera av dessa elever som inte röstar, växer upp i familjer som kommer från länder där demokrati inte förekommer. Även att de inte känner att det inte finns politiker som de kan prata med och partier de känner igen sig i. Samhörigheten i vårt demokratiska system och att vara en del av de som röstar behöver då växa till alla delar av Sverige. Segregationen i samhället förstör troligen även samhörigheten inom demokratin. Skolan kan nog göra sitt, men skolan kan inte göra allt. Det kan då antas att det inte är metoden som är problemet utan större strukturer.

6.4 Demokratisk fostran

Sammantaget bör det tyda på att visa normer är mycket starkare än de som skolan försöker och sätta. Olika normers styrka är något skolan bör fundera på om skolan ska fostra vissa ideal, då vissa normer kan var väldigt starka. Läger man där på att vi i Sverige har en stor skillnad på valdeltagande beroende på vilken bakgrund du har så blir problemet mer allvarligt. Sverige hade då en skillnad på valdeltagandet med 25 procentenheter, något som är en stor skillnad. En skillnad som samhället och skolan som samhällsaktör bör uppmärksamma och försöka lösa genom att få fler unga med utländsk bakgrund att rösta. Genom att få dessa unga att känna att deras röst spelar roll så kan man anta att det gör en stor insats. Men Sverige behöver även hjälpa till att minska distansens

till företrädare genom att låta företrädare som påminner om dem komma till skolan. Då behöves det även se till att det är enkelt för partierna och eleverna att hitta varandra så att och att det kan finnas unga förtroendevalda. Via en demokratisk fostran och minskandet av distansen mellan elever och politik kan vi via skolan få till en norm av att rösta bland alla elever.

6.5 Vidare forskning

Den tydligaste delen som det behövs ny forskning kring skolvals påverkan på valdeltagande i Sverige. Då forskning från andra länder inte stämmer överens med Öhrvall och Oskarsson (2018) eller med Lundberg (2024). Då forskningen ej är entydig tyder det på att det kan vara intressant att se om Öhrvall och Oskarsson (2018) forskning står sig. Det skulle även vara givande att se om det fanns skillnader på andra plan än på kön och härkomst eller socioekonomi, som om att läsa svenska som andra språk eller vilket program man går på eller vart i landet man bor i spelar roll för om skolvalet påverkar ens framtida valdeltagande eller allmänna deltagande i val. Olika program och skolors skillnader skulle vara givande för om skolvalet ger extra till de som går praktiska eller teoretiska program och på det sättet även få en inblick i vilken pedagogik som funkar bäst för olika typer av elever. Det är även uppenbart att det saknas svenskforskning på vilken påverkar som aktiveter kring skolvalet har för påverkan. Har debatter någon påverkan på elevers syn på demokrati och deras demokratiska fostran eller valtorgen? Det är frågor som man får vända sig till Norge för idag, där svensk forskning på olika typer av skolor skulle vara givande. Även frågor som, hur skolan kan öka valdeltagandet bland unga med utländsk bakgrund behöver forskas mer på. Över lag är skolval något som det behöver forskas mer på i Sverige, då skolan kan användas för att fostra demokratiska medborgare och att det är ett första sätt för elever att komma i kontakt och att få öva på hur det är att rösta.

7.Slutsatser

Slutsatsens enligt forskningen är tydlig, skolval som metod för att fostra demokratiska medborgare är effektiv. Skolval ökar inte det framtida valdeltagandet bland eleverna. Skolval väcker ett intresse hos eleverna för politik och samhällsfrågor och ökar deras kunskaper om hur val går till och om demokrati. Bristen på tid är det största hindret för ett lyckat skolval. Skolval ska heller inte anordnas innan högstadiet. Skolan behöver jobba med bland annat skolval för att alla elever ska fostras till demokratiska medborgare. Däremot så räcker inte skolval för att minska den distans som många elever upplever till politiken. Elevernas upplevda distans till politiker är en central förklaring till att elever inte finner motivation till att rösta i framtida val.

Ser man till de tre grundbehoven till självbestämmande teorin, autonomi, kompetens och samhörighet. Alla tre behoven ökar hos eleverna i samband med skolval och inte minst elevernas demokratiska kompetenser. Däremot verkar det inte räcka för att eleverna ska ha en inre motivation för att rösta. Bristen på motivation, beror antagligen på att eleverna upplever en för låg grad av samhörighet med politiken. Bristen på samhörighet kan härledas till att eleverna upplever en känsla av distans. En känsla av distans som grundar sig i att politikerna som eleverna ser är för olika dem. Känslan av distans kan minskas genom att fler unga och speciellt unga med utländsk bakgrund finns i våra folkvalda församlingar. Distansen kan även minska om eleverna på skolorna i högre grad får träffa politiker som de ser påminner om de själva.

För skolan så innebär det här att man bör fortsätta med att använda skolval. Skolan behöver även spela sin roll i att låta eleverna få komma i kontakt med unga politiker och politiker med olika bakgrunder. Skolan kan heller inte vara ett hinder för partierna att låta eleverna diskutera med partimedlemmar. Ungdomsförbunden bör även få möjligheter att kunna hitta medlemmar på skolorna, så fler unga kan bli folkvalda. Skolan behöver även låta skolval ta upp den tid som krävs. Tiden som skolval kräver är även något som politiken behöver se till när man sätter ramarna för undervisningen. Då det är tydligt att skolval hjälper till att fostra demokratiska medborgare så bör det inte hindras av tid.

Referenslista

Borge, J. A. Ø. (2016). *Creating Democratic Citizens? An Analysis of Mock Elections as Political Education in School*. Doctoral diss. University of Bergen.

Borge, J, A, Ø. (2018). Am I a Politics Person?' A Qualitative Study of Students' Perspectives on Mock Elections as Political Education
Journal of Social Science Education

David, M. och C.D. Sutton. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

De Groot, I., och B. Eidhof. (2019). Mock Elections as a Way to Cultivate Democratic Development and a Democratic School Culture. *London Review of Education* 17 (3):362–382. 33-54. doi:10.18546/LRE.17.3.11

De Groot, I., och J. Lo. (2022). Cultivating Student Participation in the Context of Mock Elections in Schools: Practices and Constraints in Secondary Education in the Netherlands. *JSSE-Journal of Social Science Education* 21(1):33–54.

Finnbogadóttir, S, P. och Önnudóttir, E, H. (15 december 2022) Mock elections, electoral participation and political engagement amongst young people in Iceland. *Icelandic Review of Politics and Administration*. DOI: <https://doi.org/10.13177/irpa.a.2022.18.2.1>

Grönlund, Å., Kempe, A.L & Wiklund, M. (2021). *Praktisk vetenskapsteori för lärare: Hur vet vi vad vi vet?*. Gleerups.

Keating, A. och Janmaat, J, G. (2016) Education Through Citizenship at School: Do School Activities Have a Lasting Impact on Youth Political Engagement?
Parliamentary Affairs doi-org.e.bibl.liu.se/10.1093/pa/gsv017

Lundberg,E. (05 Jan 2024). Can Participation in Mock Elections Boost Civic Competence among Students?, *Journal of Political Science Education*, DOI: 10.1080/15512169.2023.2300425

Myndigheten för ungdoms och civilsamhällsfrågor MUCF (13 mars 2024) *Rapport Ung idag 2024 - En fördjupad bild av ungas inflytande och delaktighet*. Myndigheten för ungdoms och civilsamhällsfrågor MUCF.

Myndigheten för ungdoms och civilsamhällsfrågor MUCF (u.å) *Skolval vid allmänna val*. Myndigheten för ungdoms och civilsamhällsfrågor MUCF. Hämtad den 16 oktober 2025 från <https://www.mucf.se/skolval>

Niemiec, C. P., och Ryan, R. M. (2009). *Autonomy, competence, and relatedness in the classroom: Applying self-determination theory to educational practice*. *Theory and Research in Education*, 7(2) DOI: 10.1177/1477878509104318

Skolverket (2022) *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet*.

Skolverket. Hämtat den 6 november 2025 från

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Skolverket (2025) *Läroplan för gymnasieskolan*. Skolverket. Hämtat den 16 oktober 2025 från

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-gy25-for-gymnasieskolan>

Öhrvall, E. och Oskarsson, S. (18 Dec 2018) Practice Makes Voters? Effects of Student Mock Elections on Turnout. *Politics*. DOI 10.1177/0263395719875110

Bilagor

Bilaga 1-Analyserat material

Borge, J. A. Ø. (2016). *Creating Democratic Citizens? An Analysis of Mock Elections as Political Education in School*. Doctoral diss. University of Bergen.

Borge, J, A, Ø. (2018). Am I a Politics Person?' A Qualitative Study of Students' Perspectives on Mock Elections as Political Education
Journal of Social Science Education

De Groot, I. (2018). Political Simulations: An Opportunity for Meaningful Democratic Participation in Schools. *Democracy and Education*.

De Groot, I., och B. Eidhof. (2019). Mock Elections as a Way to Cultivate Democratic Development and a Democratic School Culture. *London Review of Education* 17 (3):362–382. 33-54. doi:10.18546/LRE.17.3.11

De Groot, I., och J. Lo. (2022). Cultivating Student Participation in the Context of Mock Elections in Schools: Practices and Constraints in Secondary Education in the Netherlands. *JSSE-Journal of Social Science Education* 21(1):33–54.

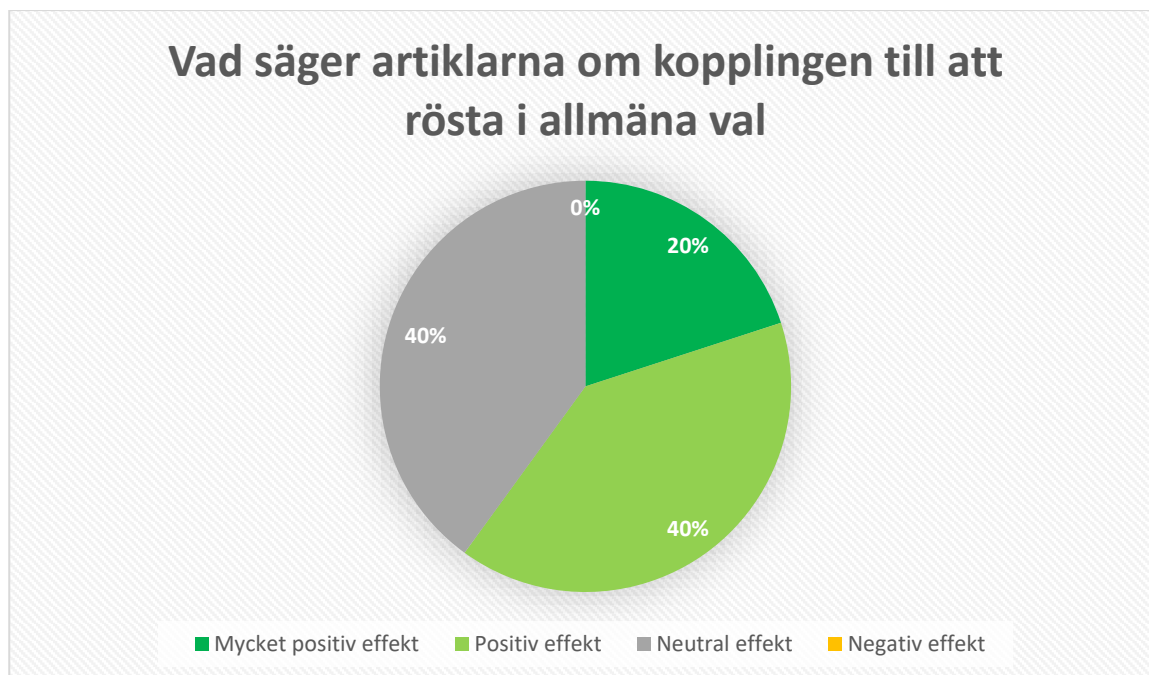
Finnbogadóttir, S, P. och Önnudóttir, E, H. (15 december 2022) Mock elections, electoral participation and political engagement amongst young people in Iceland. *Icelandic Review of Politics and Administration*. DOI: <https://doi.org/10.13177/irpa.a.2022.18.2.1>

Keating, A. och Janmaat, J, G. (2016) Education Through Citizenship at School: Do School Activities Have a Lasting Impact on Youth Political Engagement?
Parliamentary Affairs doi-org.e.bibl.liu.se/10.1093/pa/gsv017

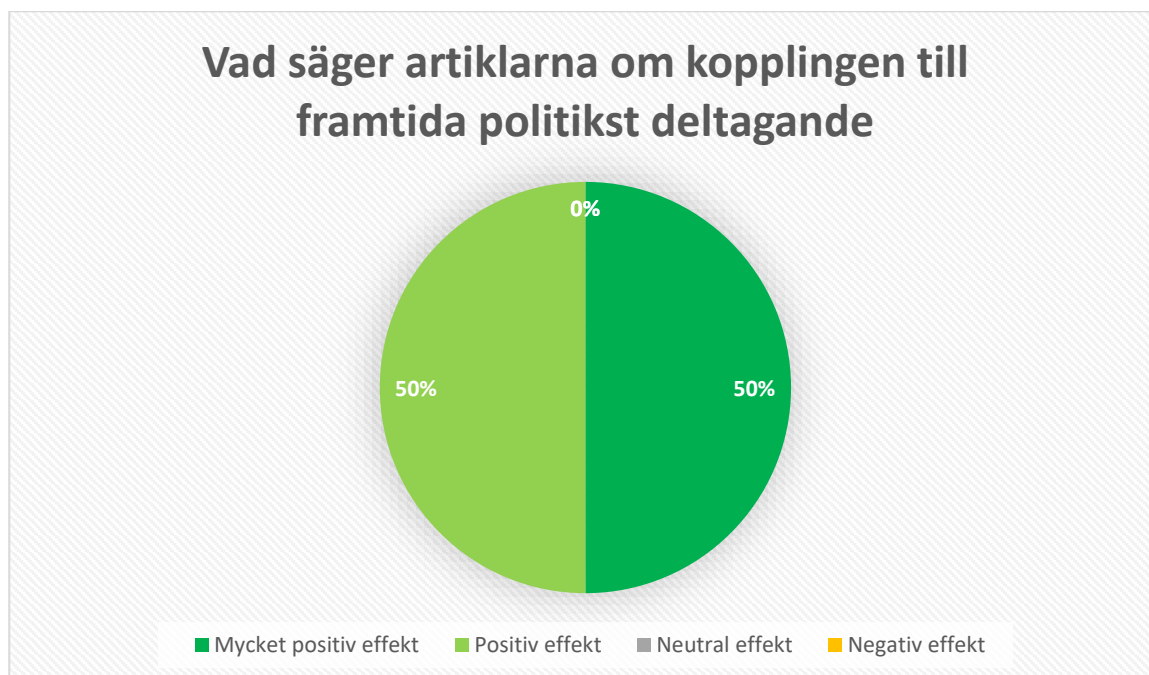
Lundberg,E. (05 Jan 2024). Can Participation in Mock Elections Boost Civic Competence among Students?, *Journal of Political Science Education*, DOI: 10.1080/15512169.2023.2300425

Öhrvall, E. och Oskarsson, S. (18 december 2018) Practice Makes Voters? Effects of Student Mock Elections on Turnout. *Politices*. DOI 10.1177/0263395719875110

Bilaga 2 – Diagram 1- Vad säger artiklarna om kopplingen till att rösta i allmänna val

Bilaga 3 – Diagram 2- Vad säger artiklarna om kopplingen till framtida politikst deltagande

Bilaga 4-Forskningens medskick till dig som ska anordna ett skolval.

Sammanfattningsvis så säger forskningen att skolvalet kommer att ta tid. Skolvalet kräver även att andra lokaler använd. Skolvalet ska även låta elever få vara med och planera och genomföra skolvalet. Man ska inte genomföra skolval i låga åldrar utan börja på högstadiet. Skolvalet tar tid till anspråk för att diskutera frågor om värden, att man sätter valsysteem i en kontext och förklarar och diskutera dess för och nackdelar. Att eleverna måste känna igen sig i de som kommer till skolan och att många elever inte gör det i politiker. Eleverna har enklare att känna igen sig i vanliga partimedlemmar i deras ålder (ungdomsförbunden) och att debatter inte tillför så mycket speciellt om de hålls av vad som anses vara politiker. Att valtorg och skolval kan skapa möjlighet för politiskt intresserade elever att hitta en samhörighet och att valtorg skapar en möjlighet för eleverna att kunna diskutera med personer de kan känna igen sig i.

Därför ska du som lärare tänka på att låta eleverna vara med och planera och utföra valet, ge valet tid i schemat, diskutera och förklara varför vi har vårt valsysteem och hur andra ser ut och vad olika system innebär, genomföra det tidigast på högstadiet, bjud in ungdomsförbund till valtorg eller bokbord, förstå att resultatet inte är det viktigaste utan själva övningen och att fostra.